

Л. П. Сай, В. А. Усачова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5081-4235>, 0009-0008-1478-0104

Національний університет “Львівська політехніка”

Кафедра менеджменту та міжнародного підприємництва

АМЕРИКАНСЬКІ ФАРМАЦЕВТИЧНІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ: ГЛОБАЛЬНИЙ ВПЛИВ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

<https://doi.org/10.23939/smeu2025.02.331>

© Сай Л. П., Усачова В. А., 2025

Досліджено стратегічні позиції американських транснаціональних фармацевтичних корпорацій (ТНК) на глобальному ринку. Проаналізовано діяльність ключових компаній – Pfizer, Johnson & Johnson, Merck, AbbVie, Moderna – з акцентом на їхню роль у розвитку біотехнологій, мРНК-технологій, персоналізованої медицини, цифрових рішень та інноваційних систем доставки ліків. Розглянуто чинники конкурентоспроможності: інвестиції в R&D, патентний захист, регуляторне середовище (FDA), фінансова стабільність. Проведено SWOT-аналіз, виявлено сильні сторони (глобальна присутність, інноваційний потенціал) та загрози (висока вартість розробок, геополітичні ризики, етичні виклики). Висвітлено конкуренцію з боку фармацевтичних компаній Європи та Азії. Зроблено висновок про необхідність стратегічної адаптації ТНК США до глобальних викликів для збереження лідерства в галузі.

Ключові слова: фармацевтичні транснаціональні корпорації, глобальний фармацевтичний ринок, конкуренція, глобальні виклики, інновації, регуляторна політика

Формулювання проблеми

Фармацевтичні транснаціональні корпорації (ТНК) США – це великі міжнародні компанії, що займаються розробкою, виробництвом та продажем лікарських засобів у багатьох країнах світу. Американські фармацевтичні ТНК функціонують на перетині медицини, науки, політики та економіки, що надає їм особливого впливу у глобальному масштабі, а також робить їх діяльність чутливою до суспільних очікувань і суворих регуляторних вимог.

Ключові характеристики американських фармацевтичних ТНК включають:

1. Високий рівень інноваційності.

Фармацевтичні ТНК вкладають значну частину доходів у науково-дослідні роботи (R&D). Наприклад, Pfizer у 2021-2024рр. інвестувала понад \$10 млрд щорічно на дослідження і розробки, що дозволило їй залишатися на передовій світової фармацевтики.

2. Регуляторна залежність.

Діяльність ТНК підлягає суворому контролю з боку національних та міжнародних регуляторів (FDA – США). Отримання дозволів на виробництво та реалізацію лікарських засобів є складним і дорогим процесом.

3. Патентний захист інновацій.

ТНК активно патентують свої розробки, що забезпечує ексклюзивне право на виробництво і продаж ліків протягом певного терміну.

4. Глобальні ланцюги постачання.

Виробничі потужності, постачальники сировини та дистрибуція часто розташовані в різних країнах. Такий підхід знижує витрати, але підвищує вразливість у періоди криз (наприклад, під час пандемії COVID-19).

5. Маркетингова активність і вплив на медичну спільноту.

Компанії активно просувають свою продукцію, фінансують клінічні дослідження, освітні програми для лікарів та взаємодіють з медичними установами. Це дозволяє формувати лояльність до бренду, але викликає питання етичності такої взаємодії.

6. Вплив на державну політику.

Через лобістську діяльність фармацевтичні ТНК впливають на формування законодавства, регуляторних стандартів і політики ціноутворення. Це може як покращувати доступ до інновацій, так і спричиняти проблеми з доступністю ліків для певних верств населення.

7. Етика та соціальна відповідальність.

Суспільство вимагає від ТНК прозорості у веденні бізнесу, етичного проведення клінічних досліджень, екологічної безпеки виробництва та забезпечення доступності ліків для вразливих груп. Це формує нові стандарти корпоративної соціальної відповідальності у галузі.

Отже, американські фармацевтичні транснаціональні корпорації є не просто виробниками медикаментів, а потужними глобальними гравцями, які формують політику у сфері охорони здоров'я, впливають на цінову доступність ліків у світі та визначають сучасне розуміння лікування і профілактики захворювань. Водночас їх діяльність перебуває під пильною увагою з огляду на етичні, соціальні та економічні виклики сучасності, що потребує глибокого аналізу їхнього глобального впливу та проблем.

Актуальність дослідження

Актуальність дослідження американських фармацевтичних транснаціональних корпорацій (ТНК) обумовлена їх визначальною роллю у світовій фармацевтичній індустрії та системі охорони здоров'я. Американські ТНК, зокрема такі лідери ринку як Pfizer, Johnson & Johnson, Moderna, забезпечують значний внесок у розвиток інноваційних лікарських засобів, що є критично важливим для протидії глобальним викликам у сфері охорони здоров'я, зокрема пандеміям. Ці корпорації здійснюють значні інвестиції у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, що сприяє прискоренню впровадження нових технологій у фармацевтичне виробництво. Водночас діяльність американських фармацевтичних ТНК характеризується низкою проблемних аспектів, таких як регуляторні бар'єри, патентні суперечки, а також етичні питання, пов'язані з доступністю і вартістю лікарських засобів. Аналіз особливостей функціонування цих корпорацій дозволяє глибше зрозуміти механізми інноваційного розвитку фармацевтичної галузі, вплив ТНК на глобальну систему охорони здоров'я, а також визначити напрями формування ефективної державної політики у сфері фармацевтичної промисловості.

Формулювання мети та завдань статті

Мета статті дослідити особливості функціонування американських ТНК в умовах глобальних викликів. Завдання: проаналізувати специфіку діяльності американських фармацевтичних транснаціональних корпорацій (ТНК), оцінити роль США на світовому фармацевтичному ринку, розкрити конкурентні переваги провідних американських компаній та порівняти їх із глобальними конкурентами з Європи й Азії, дослідити економічні, соціальні та геополітичні наслідки діяльності ТНК, окреслити перспективи розвитку фармацевтичного сектора США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження особливостей транснаціоналізаційних процесів, тенденцій та перспектив розвитку фармацевтичного ринку в умовах глобальної транснаціоналізації економіки здійснювали як українські, так і зарубіжні науковці, серед яких: Valverde J. L., Pisani E., Баєва О. В., Бабміндра Д., Войтко С. В., Гудим К., Євпак Л., Левківський В. М., Лимонова Е. М., Ороховська Л. А., Пашков В. М., Рокоча В. В., Саліхова О. Б., Слободяник І., Якубовський С. О. та інші.

О. В. Баєва зазначає, що специфічною особливістю світового фармацевтичного ринку виступає провідна роль фармацевтичних корпорацій, які мають статус ТНК і виступають лідерами R&D у фармацевтичній індустрії. Це так звана Big Pharma – група ТНК, які відіграють провідну роль за обсягами R&D у фармацевтичній індустрії та глобальних продаж рецептурних препаратів. Серед американських ТНК до Big Pharma входять: Pfizer Inc. Johnson & Johnson (Janssen Pharmaceuticals), Merck & Co., Inc. AbbVie Inc., Bristol-Myers Squibb (BMS), Amgen Inc., Gilead Sciences, Moderna [3].

В США процес активної транснаціоналізації фармацевтичної індустрії [22] країни розпочався понад 40 років тому шляхом заохочення американських компаній щодо перенесення виробництва лікарських засобів у Пуерто-Рико [14]. У 1976 р. було ухвалено Закон про федеральну податкову реформу США, що передбачав, зокрема, податкові преференції корпораціям, які розмішуватимуть частину своїх технологічних процесів у Пуерто-Рико [1]. Для таких компаній запровадили податковий кредит у розмірі повної суми податкового зобов'язання перед США з податку на прибуток.

У спеціальному звіті “Шлях до глобальної безпеки та якості продукції” [13] Управління з контролю за продуктами та ліками обґрунтувало тенденцію до перенесення фармацевтичного виробництва у інші країни, вказавши, що через необхідність зниження виробничих витрат і підвищення продуктивності ТНК будуть розширювати глобальні ланцюжки поставок.

Як наслідок, наприкінці 2019 р. лише 28 % підприємств з виробництва компонентів для лікарських препаратів для ринку США були розташовані власне на території США, а решта: в ЄС – 26 %, 13 % – у Китаї, 18 % – в Індії. Щодо підприємств з виробництва готових лікарських форм, то на території США залишилося 47 % [19].

Сьогодні, американські ТНК залишаються у десятці головних розробників, а отже, й утримувачів передових технологій для фармацевтики, щорічно інвестуючи мільярди доларів на пошуки нових лікарських засобів та медичних виробів [17].

Виклад основного матеріалу

Протягом останніх десяти років Сполучені Штати Америки стабільно утримують лідируючі позиції на глобальному фармацевтичному ринку – як за обсягами виробництва, так і за рівнем інвестицій у наукові дослідження та розробки (R&D), незважаючи на зростаючу конкуренцію з боку країн Європи та Азії.

США тривалий час утримують провідну роль у глобальному фармацевтичному секторі, підтримуючи лідерство завдяки масштабним інвестиціям у інновації, сильній патентній системі та розвиненій експортній інфраструктурі. Однак виклики, пов'язані з ціноутворенням і зростаючою конкуренцією з боку інших регіонів світу, вимагають постійного розвитку та адаптації.

За даними Statista, у 2024 році витрати на R&D у США сягнули близько 104 мільярдів доларів США, що робить їх безумовним лідером у сфері фармацевтичних інновацій [18].

Крім того, за обсягами продажів рецептурних препаратів, США посідають перше місце у світі, формуючи близько 53 % світового ринку. Це свідчить не лише про потужність американського фармацевтичного сектору, а й про його глобальний вплив на доступність, ціноутворення та розвиток лікарських засобів у світі.

У фармацевтичному секторі США домінують кілька транснаціональних корпорацій, які мають глобальну присутність, розгалужену мережу дочірніх компаній і стратегічну орієнтацію на інновації і входять до Big Pharma:

1. Pfizer – одна з найвідоміших фармацевтичних корпорацій світу, заснована у 1849 році. Компанія відома завдяки розробці вакцини проти COVID-19 у співпраці з німецькою BioNTech. Pfizer є лідером у сегментах онкології, вакцинології, кардіології. У 2023 році витрати компанії на R&D склали понад \$11 млрд.

2. Johnson & Johnson. Ця корпорація працює в трьох основних напрямках: фармацевтика, медичне обладнання та споживчі товари. Фармацевтичний підрозділ – Janssen – виробляє препарати для лікування ВІЛ, раку, психічних розладів. Компанія має понад 250 дочірніх компаній у 60 країнах.

3. *Merck & Co. (в Європі – MSD)*- Merck є світовим лідером у виробництві вакцин, антибіотиків та імунотерапії (зокрема, препарат Keytruda для лікування онкологічних захворювань). Merck активно інвестує в біотехнології та персоналізовану медицину.

4. *AbbVie Inc.*-AbbVie відома насамперед завдяки препарату Humira – одному з найбільш продаваних у світі біопрепаратів для лікування аутоімунних захворювань. Компанія веде активну розробку інноваційних препаратів у галузях імунології, неврології, естетичної медицини.

5. *Moderna Inc.*-Moderna спеціалізується на технологіях мРНК і стала глобально відомою після створення вакцини проти COVID-19. Її модель швидкої розробки вакцин відкрила нову еру в галузі біотехнологій.

Ці компанії не лише здійснюють виробництво, але й визначають глобальні тенденції у розвитку фармацевтики, медичних інновацій, цифровізації та біоетики.

Інновації є ключовим чинником конкурентоспроможності та успіху американських транснаціональних фармацевтичних корпорацій (ТНК). Завдяки масштабним інвестиціям у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (R&D), США утримують провідні позиції у світовій фармацевтичній галузі.

Американські транснаціональні фармацевтичні корпорації активно фінансують дослідження та розробки (R&D) у низці перспективних напрямів, які формують майбутнє медицини та лікування. Серед ключових напрямів [6; 8; 15]:

1. Розробка біопрепаратів
 - Створення моноклональних антитіл, генної та клітинної терапії для лікування онкологічних, аутоімунних та рідкісних захворювань.
 - Інновації в області CAR-T терапії та редагування геному (наприклад, технологія CRISPR).
2. Використання мРНК-технологій
 - Після успіху мРНК-вакцин проти COVID-19 компанії інвестують у розробку мРНК-препаратів проти грипу, ВІЛ, онкологічних захворювань та інших інфекцій.
3. Цифрова трансформація фармацевтики
 - Застосування штучного інтелекту (AI), аналітики великих даних (Big Data), біоінформатики для:
 - виявлення нових мішеней для терапії,
 - прискорення клінічних досліджень,
 - прогнозування побічних ефектів.
4. Персоналізована медицина
 - Розробка ліків, адаптованих до індивідуальних генетичних особливостей пацієнтів (т. зв. таргетна терапія).
 - Створення компаньйон-діагностики для підбору оптимального лікування.
5. Інноваційні технології доставки лікарських засобів
 - Розробка наночастинок, ліпідних носіїв, нових форм ін'єкційних препаратів, імплантів, інгаляторів тощо.

Крім того, великі ТНК часто укладають угоди з біотехнологічними стартапами, фінансують дослідницькі програми в університетах та інвестують у венчурні ініціативи.

Таким чином, США залишаються глобальним центром фармацевтичних інновацій, що забезпечує не лише економічну вигоду, а й стратегічну перевагу в умовах нових викликів – пандемій, демографічних змін, стійкості до антибіотиків тощо.

Американські фармацевтичні транснаціональні корпорації (ТНК) відіграють ключову роль у світовій економіці та системі охорони здоров'я. Їхній вплив виходить далеко за межі виробництва ліків:

1. Вони створюють мільйони робочих місць – як безпосередньо (у наукових центрах, виробництві, дистрибуції), так і опосередковано (через контракти, логістику, клінічні дослідження).

2. Формують глобальні стандарти в медичній сфері, зокрема в питаннях ефективності, безпеки, регуляції лікарських засобів та вакцин.

3. Впливають на доступність інноваційних медичних технологій у різних країнах, зокрема через участь у міжнародних програмах постачання ліків для країн із низьким і середнім рівнем доходу.

4. Сприяють розвитку профілактичної медицини, ранньої діагностики та персоналізованих підходів до лікування.

5. Беруть участь у глобальній боротьбі з пандеміями та іншими викликами громадському здоров'ю (наприклад, COVID-19, ВІЛ/СНІД, туберкульоз, рак).

6. Здійснюють інвестиції в економіку країн-реципієнтів через відкриття філій, наукових центрів, виробничих майданчиків. *Продовження табл.*

Для здійснення SWOT-аналізу середовища функціонування американських фармацевтичних транснаціональних корпорацій використано дані аналітичних звітів і матеріали наукових досліджень [3; 12; 15; 16; 17; 18; 20; 21; 22]. Узагальнені результати дослідження наведено у таблиці.

SWOT-аналіз середовища функціонування фармацевтичних ТНК США

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
1	2
• Лідерство в інноваціях: Провідні компанії мають потужні дослідницькі підрозділи, що дозволяє їм розробляти нові препарати та підтримувати конкурентоспроможність на ринку. • Глобальна присутність: Американські ТНК мають розвинену інфраструктуру та мережу виробничих потужностей по всьому світу, що забезпечує доступ до різних ринків. • Сильні бренди та довіра споживачів: Бренди, такі як Pfizer, Johnson & Johnson, AbbVie, мають високу впізнаваність та довіру серед споживачів завдяки багаторічному досвіду та якості продукції. • Фінансова стабільність: Високі доходи та прибутки дозволяють компаніям інвестувати в дослідження та розробки, а також підтримувати стійкість в умовах економічних коливань. • Широкий портфель продуктів – як інноваційних, так і генеричних	• Залежність від патентів: Багато компаній сильно залежать від патентів на свої препарати, що може обмежувати їхню здатність до інновацій після закінчення терміну дії патенту. • Високі витрати на дослідження та розробки: Інвестиції в R&D можуть бути значними, і не всі проекти приносять очікувані результати, що може впливати на фінансові показники. • Регуляторні бар'єри: Складні та змінні регуляторні вимоги в різних країнах можуть ускладнювати вихід на нові ринки та затримувати запуск нових продуктів. • Висока вартість інноваційних препаратів, обмежена доступність для країн з низьким доходом. • Репутаційні ризики через лобізм, цінову дискримінацію та етичні суперечки.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
• Зростання попиту на ліки в розвиваючих країнах: Збільшення доступу до медичних послуг у розвиваючих країнах створює нові можливості для продажу ліків та розширення ринків. • Розвиток біотехнологій, що дозволять змінювати або виправляти дефектні гени, відповідалі за розвиток хвороби. • Партнерства та альянси: Співпраця з іншими компаніями, університетами та дослідницькими установами може прискорити розробку нових препаратів та вихід на нові ринки.	• Конкуренція з боку генеричних препаратів: Зі збільшенням терміну дії патентів на препарати зростає конкуренція з боку генеричних ліків, що може зменшити доходи від продажу. • Зміни в регуляторній політиці: Зміни в законодавстві та регуляторних вимогах можуть впливати на здатність компаній запускати нові продукти та вести бізнес у певних країнах. • Етичні та соціальні питання: Питання, пов'язані з ціноутворенням на ліки, доступом до медичних послуг та етичними аспектами досліджень, можуть вплинути на репутацію компаній та їхні фінансові результати.

1	2
· Розвиток цифрових технологій (штучного інтелекту, Big Data та персоналізованої медицини), що трансформують усі етапи життєвого циклу лікарського засобу – від відкриття молекули до її виведення на ринок і подальшого моніторингу ефективності. · Створення глобальних систем біобезпеки та швидкого реагування на пандемії.	· Тиск з боку міжнародних організацій щодо патентної відкритості (TRIPS waiver). · Глобальні кризи, що порушують ланцюги постачання. · Кібербезпека і промисловий шпіонаж. Геополітична напруженість підвищує ризики кібератак на фармацевтичні компанії, що можуть призвести до втрати інтелектуальної власності та комерційних секретів. · Геополітична ситуація: Конфлікти між державами, торгові війни, санкції можуть призводити до введення торгових обмежень, мит і санкцій, що ускладнює імпорт сировини та експорт готової продукції. Деякі країни також обмежують експорт ліків з міркувань національної безпеки.

Отже, фармацевтичні транснаціональні корпорації США мають значні конкурентні переваги завдяки провідним позиціям у наукових дослідженнях, потужній фінансовій базі та розвиненій глобальній інфраструктурі. Водночас, вони стикаються з викликами, пов'язаними з високою вартістю інновацій, регуляторними обмеженнями та репутаційними ризиками. Проте впровадження сучасних технологій, розширення на нові ринки і розвиток біоінженерії відкривають широкі можливості для зростання. Однак глобальні епідемії, тиск на патентну політику, посилення конкуренції з боку генеричних виробників та геополітичні ризики можуть стримувати їхній розвиток і вимагати адаптації стратегій. Загалом, успіх фармацевтичних ТНК США залежатиме від здатності балансувати інновації, соціальну відповідальність і гнучкість у глобальному контексті.

На світовому фармацевтичному ринку американські транснаціональні корпорації (Pfizer, Johnson & Johnson, Merck, Eli Lilly) стикаються з посиленою конкуренцією з боку потужних гравців з Європи та Азії. Європейські фармацевтичні компанії, зокрема *Roche* (Швейцарія), *Novartis* (Швейцарія), *Sanofi* (Франція) та *AstraZeneca* (Велика Британія/Швеція), демонструють високий рівень інновацій, фінансову стабільність і отримують суттєву підтримку з боку національних урядів. *Roche* вирізняється лідерством у сфері біотехнологій і онкологічних препаратів, *Novartis* – активною присутністю як на ринку генериків (через дочірню компанію *Sandoz*), так і в розробці інноваційних ліків. *Sanofi* активно працює у сфері вакцин і лікування хронічних захворювань, а *AstraZeneca* відома своїми досягненнями у кардіології, пульмонології та боротьбі з COVID-19. На азійському ринку домінують такі гравці, як *Takeda* (Японія), що спеціалізується на онкології, гастроентерології та неврології; *Sun Pharma* (Індія), один із найбільших виробників генеричних препаратів; та *Samsung Biologics* (Південна Корея), що стрімко розвивається у сфері контрактного виробництва біологічних препаратів (CDMO). Висока концентрація інноваційних та виробничих потужностей у цих компаній створює значний тиск на американські ТНК, змушуючи їх постійно адаптувати свої стратегії до змін глобального конкурентного середовища.

Конкурентоспроможність американських транснаціональних фармацевтичних компаній формується не лише за рахунок фінансових і виробничих показників, а й завдяки перевагам у регуляторній політиці, технологічних інноваціях та географічній диверсифікації ринків збуту. Суворі вимоги Управління з контролю за продуктами і ліками США (FDA) у порівнянні з Європейським агентством з лікарських засобів (EMA) чи менш зарегульованими ринками Азії визначають високі стандарти якості, проте водночас впливають на тривалість і вартість виведення препаратів на ринок. В окремих регіонах, зокрема в Азії, місцеві компанії отримують конкурентну перевагу завдяки гнучкості, нижчим операційним витратам та державному протекціонізму. Ключовим активом американських ТНК залишається інноваційний потенціал: США посідають лідерські позиції за обсягами інвестицій у дослідження та

розробки (R&D), що забезпечує стабільне виведення на ринок нових препаратів. Значна частка діючих патентів на оригінальні ліки зосереджена саме в американських компаній, таких як *Pfizer*, *Merck*, *Bristol Myers Squibb*, які активно захищають свої інтелектуальні розробки, зберігаючи високий рівень прибутковості та ринкові позиції. Додатковим джерелом інновацій виступає тісна співпраця з провідними академічними установами (зокрема MIT, Harvard, Stanford) та біотехнологічними стартапами, що створює сприятливе середовище для генерування нових технологічних рішень. Високий рівень організації клінічних досліджень, налагоджені механізми регуляторного погодження та досвід масштабування виробництва дозволяють американським компаніям швидше за конкурентів проходити весь цикл розробки та комерціалізації препаратів. Водночас європейські та азійські компанії активно скорочують цей розрив, демонструючи прогрес у сферах біотехнологій, персоналізованої медицини та застосування штучного інтелекту у створенні нових лікарських молекул, що посилює конкуренцію на глобальному рівні.

Всі ці виклики змушують американські фармацевтичні корпорації розробляти гнучкі стратегії для збереження конкурентоспроможності та стабільності бізнесу в умовах геополітичної нестабільності.

Висновок

Фармацевтичні транснаціональні корпорації США займають провідні позиції у світовій фармацевтичній галузі завдяки значним інвестиціям у наукові дослідження, потужній патентній системі та розвиненій глобальній інфраструктурі. Їхня діяльність має великий економічний і соціальний вплив, сприяє розвитку інновацій, формує стандарти охорони здоров'я і визначає доступність сучасних медичних технологій.

Водночас, високі ціни на ліки, складна регуляторна політика, етичні виклики та зростаюча конкуренція з боку європейських і азійських корпорацій ставлять перед американськими ТНК низку серйозних викликів. Успішне подолання цих перешкод потребує балансування між інноваціями, соціальною відповідальністю і гнучкістю в умовах динамічних глобальних змін.

Однак зростаюча конкуренція з боку європейських та азійських фармацевтичних гравців, зокрема Roche, Novartis, Takeda чи Samsung Biologics, а також дедалі жорсткіші регуляторні, патентні та етичні виклики вимагають від американських ТНК постійної адаптації стратегій. Посилення цінового тиску, обмеження доступу до ринків, геополітична нестабільність і ризики кібербезпеки додатково ускладнюють зовнішнє середовище функціонування.

Отже, американським фармацевтичним ТНК варто вибрати комплексну стратегію інноваційного лідерства з глобальною диверсифікацією та соціальною відповідальністю. Такий підхід забезпечить стійкий розвиток, адаптивність у мінливих умовах ринку та збереження лідерських позицій.

Успіх фармацевтичних корпорацій США в найближчій перспективі залежатиме від їхньої здатності: підтримувати інноваційне лідерство, ефективно захищати інтелектуальну власність, розширювати присутність на ринках, що розвиваються, впроваджувати ESG-принципи (екологічні, соціальні, управлінські), оперативно реагувати на глобальні виклики (епідемії, демографічні зміни, резистентність до препаратів).

Таким чином, фармацевтичні ТНК США залишаються ключовими гравцями у світовій економіці охорони здоров'я, формуючи майбутнє галузі та відповідаючи на виклики сучасності. Вони не лише виробляють ліки, а формують структуру глобальної охорони здоров'я, задають темп розвитку науки і відповідають на стратегічні виклики сучасності.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження можуть зосереджуватись на вивченні ефективності стратегій ТНК у сфері науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, а також на оцінці впливу їх діяльності на доступність лікарських засобів у різних країнах. Важливо також дослідити роль американських фармацевтичних корпорацій у формуванні глобальних політик з охорони здоров'я та їхню взаємодію з міжнародними організаціями. Перспективним напрямом є оцінка соціально-економічних і етичних

аспектів діяльності ТНК, зокрема проблеми патентного захисту, ціноутворення та впливу на систему державного регулювання. У комплексі ці дослідження сприятимуть розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності та справедливості фармацевтичного ринку у глобальному масштабі.

Список використаних джерел

1. An Act to reform the tax laws of the United States. (1976). Public Law 94–455 – Oct. 4, 1976. [H.R. 10612]. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-90/pdf/STATUTE-90-Pg1520.pdf>
2. Бабміндра, Д., Слободяник, І., Євпак, Л. Транснаціональні корпорації та їх роль в розвитку міжнародних економічних відносин. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*. 2021. № 2 (50). – С. 66–69. – DOI: 10.26661/2414-0287-2021-2-50-12.
3. Баєва, О. В. Тенденції та перспективи розвитку світового фармацевтичного ринку. Наукові праці МАУП. – 2017. – Вип. 53, № 2. – С. 5–13.
4. Evaluate Pharma World Preview 2020, Outlook to 2026. Executive Summary. (2020). URL: <https://www.evaluate.com/thought-leadership/pharma/evaluatepharma-world-preview-2020-outlook-2026>
5. European Medicines Agency (EMA). Medicinal product regulation in the EU. 2024. URL: <https://www.ema.europa.eu>
6. Gelios.ua. Країни лідери з виробництва ліків: хто формує глобальну фармацевтику? 2024. URL: <https://gelios.ua/krayiny-lidery-z-vyrobnycztva-likiv-hto-formuye-globalnu-farmaczevtyku>
7. IQVIA Institute for Human Data Science. Global Use of Medicines Report [Електронний ресурс]. – 2024. – URL: <https://www.iqvia.com>
8. IFPMA – International Federation of Pharmaceutical Manufacturers & Associations. Pharmaceutical Innovation and Global Health. 2024. URL: <https://www.ifpma.org>
9. Левківський, В. М. Транснаціональний характер діяльності ТНК: світовий досвід та українські реалії / В. М. Левківський // *Науковий вісник ЧДІЕУ* <http://journals.uran.ua/nvgeci/article/view/37861/34013>
10. Levitska, O., Gorodetska, I., Tkachenko, N. Analysis of corporate social responsibility practices of domestic manufacturing pharmaceutical enterprises. *Annals of Mechnikov's Institute*. 2023. № 1. С. 68–75. DOI: 10.5281/zenodo.7721611.
11. OpenSecrets. Pharmaceutical/Health Products: Lobbying, 2023 / Center for Responsive Politics 2024. URL: <https://www.opensecrets.org>
12. Пашков, В. М. Глобалізація фармацевтичного ринку: проблеми та перспективи. Вісник Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”. 2014. № 1 (16). С. 148–160
13. Pathway to Global Product Safety and Quality. (2012). U.S. Food and Drug Administration, Special Report. URL: <https://www.hsdl.org/?view&did=4123> (дата звернення: ____).
14. Pharmaceutical Industry. Tax Benefits of Operating in Puerto Rico. (1992). Briefing Report to the Chairman, Special Committee on Ageing, U.S. Senate. URL: <https://www.gao.gov/assets/80/78407.pdf> (дата звернення: ____).
15. Pharmaceutical Research and Manufacturers of America (PhRMA). Annual Membership Survey [Електронний ресурс]. – 2024. – URL: <https://www.phrma.org>
16. Pew Charitable Trusts. The Rising Cost of Prescription Drugs in the U.S. . – 2018- URL: <https://www.pew.org/en/projects/archived-projects/drug-spending-research-initiative>
17. Саліхова, О. Б. Порівняльні переваги фармацевтичних індустрій країн крізь призму нових індикаторів. *Статистика України*. 2020. № 2 3. С. 48–58. DOI: 10.31767/su.2-3(89-90)2020.02-03.06.
18. Statista. Global pharmaceutical market – statistics & facts –Securing the U.S. drug supply chain: oversight of FDA’s foreign inspection program. (2019). URL: <https://docs.house.gov/meetings/IF/IF02/20191210/110317/HH RG-116-IF02-Wstate-WoodcockMDM-20191210.pdf>
19. U.S. Department of Commerce. Pharmaceutical Industry Profile & Export Data. 2023. URL: <https://www.commerce.gov>.
20. U.S. Food and Drug Administration (FDA). New Drug Approvals . 2024. URL: <https://www.fda.gov>

21. Valverde, J. L., & Pisani, E. (Eds.). (2016). The Globalisation of the Pharmaceutical Industry. Pharmaceuticals policy and law. Vol. 18. URL: <https://www.ifpma.org/wp-content/uploads/2016/11/The-Globalisation-of-the-Pharmaceutical-Industry-Monograph.pdf>

22. Якубовський, С. О., Козак, Ю. Г., Логвинова, Л. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності : навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 472 с.

References

1. An Act to reform the tax laws of the United States. (1976). Public Law 94–455 – Oct. 4, 1976. [H.R. 10612]. Retrieved from <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-90/pdf/STATUTE-90-Pg1520.pdf>
2. Babmindra, D., Slobodyanyk, I., & Yevpak, L. (2021). Transnatsionalni korporatsii ta yikh rol' v rozvytku mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn [Transnational corporations and their role in the development of international economic relations]. *Finansovi stratehiyi innovatsiynoho rozvytku ekonomiky*, (2(50)), 66–69. <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2021-2-50-12>(in Ukrainian)
3. Baeva, O. V. (2017). Tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku svitovoho farmatsevychnoho rynku [Trends and prospects of world pharmaceutical market development]. *Naukovi pratsi MAUP*, 53(2), 5–13.
4. EvaluatePharma® World Preview 2020, Outlook to 2026. (2020). Executive summary. Retrieved from <https://www.evaluate.com/thought-leadership/pharma/evaluatepharma-world-preview-2020-outlook-2026>
5. European Medicines Agency (EMA). (2024). Medicinal product regulation in the EU. Retrieved from <https://www.ema.europa.eu>(in Ukrainian)
6. Gelios.ua. (2024). Krainy lideri z vyrobnytstva likiv: khto formuie hlobal'nu farmatsevytku? [Leading countries in drug production: who forms global pharmaceuticals?] Retrieved from <https://gelios.ua/krayiny-lidery-z-vyrobnytstva-likiv-hto-formuye-globalnu-farmatsevytku>
7. IQVIA Institute for Human Data Science. (2024). Global use of medicines report. Retrieved from <https://www.iqvia.com>
8. IFPMA – International Federation of Pharmaceutical Manufacturers & Associations. (2024). Pharmaceutical innovation and global health. Retrieved from <https://www.ifpma.org>
9. Levkivskiy, V. M. (n.d.). Transnatsional'nyy kharakter diyal'nosti TNK: svitovyy dosvid ta ukrayinski realiyi [Transnational character of TNCs activity: world experience and Ukrainian realities]. *Naukovyy visnyk ChDIEU*. Retrieved from <http://journals.urau.ua/nvgeci/article/view/37861/34013>(in Ukrainian)
10. Levitska, O., Gorodetska, I., & Tkachenko, N. (2023). Analysis of corporate social responsibility practices of domestic manufacturing pharmaceutical enterprises. *Annals of Mechnikov's Institute*, (1), 68–75. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7721611>(in Ukrainian)
11. OpenSecrets. (2024). Pharmaceutical/Health products: lobbying, 2023. Center for responsive politics. Retrieved from <https://www.opensecrets.org>
12. Pashkov, V. M. (2014). Hlobalizatsiya farmatsevychnoho rynku: problemy ta perspektyvy [Globalization of the pharmaceutical market: problems and prospects]. *Visnyk Natsional'noho universytetu "Yurydychna akademiya Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho"*, 1(16), 148–160.
13. Pathway to global product safety and quality. (2012). U.S. Food and Drug Administration, special report. Retrieved from <https://www.hsdl.org/?view&did=4123>
14. Pharmaceutical industry. Tax benefits of operating in Puerto Rico. (1992). Briefing report to the Chairman, Special Committee on Ageing, U.S. Senate. Retrieved from <https://www.gao.gov/assets/80/78407.pdf>
15. Pharmaceutical Research and Manufacturers of America (PhRMA). (2024). Annual membership survey. Retrieved from <https://www.phrma.org>
16. Pew Charitable Trusts. (2023). The rising cost of prescription drugs in the U.S. Retrieved from <https://www.pewtrusts.org>
17. Salikhova, O. B. (2020). Porivnialni perevahy farmatsevychnykh industrii krain kriz pryzmu novykh indykatoriv [Comparative advantages of national pharmaceutical industries through the prism of new indicators]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 2–3, 48–58. [https://doi.org/10.31767/su.2-3\(89-90\)2020.02-03.06](https://doi.org/10.31767/su.2-3(89-90)2020.02-03.06)(in Ukrainian)
18. Statista. (n.d.). Global pharmaceutical market – statistics & facts. Retrieved from <https://www.statista.com>
19. Securing the U.S. drug supply chain: oversight of FDA's foreign inspection program. Testimony of Janet Woodcock. (2019). Retrieved from <https://docs.house.gov/meetings/IF/IF02/20191210/110317/HHRG-116-IF02-Wstate-WoodcockMDM-20191210.pdf>

20. U.S. Department of Commerce. (2023). Pharmaceutical industry profile & export data. Retrieved from <https://www.commerce.gov>
21. U.S. Food and Drug Administration (FDA). (2024). New drug approvals. Retrieved from <https://www.fda.gov>
22. Valverde, J. L., & Pisani, E. (Eds.). (2016). The globalisation of the pharmaceutical industry. *Pharmaceuticals policy and law*, 18. Retrieved from <https://www.ifpma.org/wp-content/uploads/2016/11/The-Globalisation-of-the-Pharmaceutical-Industry-Monograph.pdf>
23. Yakubovskiy, S. O., Kozak, Y. H., & Lohvynova, L. (2011). Transnatsional'ni korporatsiyi: osoblyvosti investytsiynoyi diyal'nosti [Transnational corporations: features of investment activity] [Textbook]. Kyiv: *Tsentruchbovoyi literatury*.

L. Sai, V.Usachova

Lviv Polytechnic National University

Department of Management and International Entrepreneurship

AMERICAN PHARMACEUTICAL TRANSNATIONAL CORPORATIONS: GLOBAL INFLUENCE AND CHALLENGES OF THE PRESENT

The article examines the current features of the functioning of American pharmaceutical transnational corporations (TNCs), which hold leading positions in the global market of medicines. The author analyzes the economic, scientific, technological and political factors that determine their dominant role in the healthcare sector. Considerable attention is paid to the mechanisms through which American pharmaceutical TNCs form strategic competitive advantages: large-scale investments in research and development (R&D), a global network of production and research centers, a strong patent policy, partnerships with universities, institutes and governments, as well as an active mergers and acquisitions policy. The paper conducts a SWOT analysis of the internal and external environment of the leading American TNCs (Pfizer, Johnson & Johnson, Merck & Co, AbbVie, Eli Lilly), which allows identifying key strengths (innovation, high level of digitalization, global market access), weaknesses (high cost of research, dependence on patent protection, reputational risks), opportunities (development of personalized medicine, digital technologies, growing demand for biological products) and threats (geopolitical instability, competition from EU and Asian companies, increased regulatory pressure and criticism of pricing policy). In the context of increased global competition, the article highlights the active expansion of Asian and European companies (Roche, Novartis, Sanofi, Takeda, Samsung Biologics), which put pressure on American manufacturers in terms of affordability, innovation and localization of production. The article also examines the prospects for the development of American pharmaceutical TNCs in the light of the latest trends: the spread of mRNA technologies, the introduction of artificial intelligence into the drug development process, the growing demand for gene therapy, the focus on rare niche diseases, as well as the greening of production and the formation of ethical standards. The author emphasizes the importance of maintaining a balance between commercial benefits and corporate social responsibility in the field of global health in the face of growing criticism from society and international organizations.

Keywords: pharmaceutical multinationals, global pharmaceutical market, competition, global challenges, innovation, regulatory policy